

Preekschets over Openbaring 12

Ds. Frank Heikoop

Hoe vaak er ook over de Openbaring gepreekt wordt, de klacht van sommige gemeenteleden dat dit Bijbelboek te weinig aan de orde komt zal wel blijvend zijn. De Openbaring geeft een blik op de wereld achter onze wereld. Er is een strijd gaande tussen God en kwade machten, en de gevolgen van die strijd zien wij op aarde. In Openbaring 12 spitst die strijd zich toe op Israël en de christelijke gemeente. Een goede uitleg van dit gedeelte geeft zicht op de relatie van Israël en de christelijke gemeente.

Uitleg

In het indrukwekkende visioen van Johannes zijn er een aantal zaken die weinig vragen oproepen. Algemeen wordt aangenomen dat met het Kind, dat geboren wordt, Jezus Christus bedoeld wordt. Hij is het die uit een vrouw geboren wordt, op aarde verschijnt, daar Zijn werk doet, en vervolgens opgenomen wordt in de hemel (vers 2), nu zit op de troon aan de rechterhand van Zijn Vader. Over Hem is geprofeteerd dat Hij ‘alle heidenvolken zal hoeden met een ijzeren staf’ (vers 5, zie ook Psalm 2:9 en Openbaring 2:27). Ook wie bedoeld wordt in de gestalte van de draak is duidelijk. Johannes legt het zelf uit, het is ‘de oude slang, die duivel en satan genoemd wordt, die de hele wereld misleidt’ (vers 9).

De vrouw

Bij de uitleg van de gestalte van de vrouw gaan de wegen van uitleggers uiteen. In de doordenking van dit Bijbelgedeelte blijkt dat leerstellige vooronderstellingen over de relatie van Israël en de kerk de exegese bewust of onbewust een bepaalde kant op drijven. Wie is de vrouw die het Kind voortbrengt? Met name rooms-katholieke uitleggers wijzen hier op de persoon van Maria. Protestantse uitleggers doen dat zelden. Nu wordt Maria wel de ‘moeder van de Heere’ (Lukas 1:43), de ‘gezegende onder de vrouwen’ (Lukas 1:28 en 42) genoemd. Zij kreeg de genade om het Kind te baren, dat ‘groot zal zijn en de Zoon van de Allerhoogste genoemd zal worden’ (Lukas 1:32). Maar de uitleg van de vrouw als Maria is pas van veel latere datum dan de tijd waarin Johannes de Openbaring schreef. Ook wat er naast het geboren doen worden van Jezus later in het hoofdstuk gezegd wordt over deze vrouw maakt het moeilijk om uitsluitend aan Maria te denken.

Veel rooms-katholieke uitleggers wijzen er op dat Maria symbool is van de moederkerk, die haar kinderen voedt en beschermt. Heel wat protestantse exegeten haken hierbij aan. De vrouw uit Openbaring 12 wordt dan gezien als beeld van de christelijke gemeente. Die gemeente is zo nauw verbonden met

Christus, zoals een moeder met haar kind. Het probleem van deze uitleg is dan de wat vreemde conclusie, dat niet de gemeente uit Christus is voortgekomen, maar Christus uit de gemeente is voortgekomen. Nog problematischer wordt deze uitleg wanneer Johannes vertelt dat de vrouw naast het Kind nog ander nageslacht heeft voortgebracht, namelijk zij, ‘die de geboden van God in acht nemen en het getuigenis van Jezus Christus hebben’ (vers 17). Met deze ‘overigen van haar nageslacht’ kan toch moeilijk iets anders anders bedoeld zijn dan de christelijke gemeente. Heeft de vrouw, de christelijke gemeente, dan de christelijke gemeente voortgebracht?

Het is goed om hier zo scherp mogelijk te zien wie wie heeft voortgebracht. De vrouw die het Kind heeft voortgebracht is Maria, maar dan wel Maria als representant van het volk Israël. Maria is geen representant van de kerk, of van de christelijke gemeente. Wanneer Maria de boodschap van de engel Gabriël heeft vernomen, dankt zij niet alleen voor de genade die aan haar is bewezen, maar ook voor de genade die haar volk Israël ontvangt. Met de geboorte van Jezus gaan verschillende profetieën aan het volk Israël in vervulling. Maria bezingt dat God ‘heeft omgezien naar de nederige staat van Zijn dienaar’ (Lukas 1:48), en daardoor heeft Hij het ook ‘opgenomen voor Israël, Zijn knecht, door aan Zijn barmhartigheid te denken, zoals Hij gesproken heeft tot onze vaders, tot Abraham en zijn nageslacht, tot in eeuwigheid’ (Lukas 1:54,55). Ook de engel Gabriël wees erop hoe God in de aan Maria bewezen genade Zijn volk zegende: ‘Hij zal groot zijn en de Zoon van de Allerhoogste genoemd worden, en God, de Heere, zal Hem de troon van Zijn vader David geven, en Hij zal over het huis van Jakob Koning zijn tot in eeuwigheid en aan Zijn Koninkrijk zal geen einde komen’ (Lukas 1:32,33).

Moeder

In Joodse literatuur worden zowel het volk Israël, het land Israël, als ook Sion omschreven als moeder. ‘Want Sion onze moeder is met allerlei droefheid bedroefd, en met nederigheid vernederd, en is gans zeer treurig’ (4 Ezra 10:7). Ook Paulus gebruikt dit beeld: ‘het Jeruzalem dat boven is, is vrij, en dat is de moeder van ons allen’ (Galaten 4:26). Heel wat keren wordt Israël vergeleken met een barendende vrouw: ‘zoals een zwangere vrouw die op het punt staat te baren, ineenskrimpt en het uitschreeuwt in haar weeën, zo waren wij voor Uw aangezicht, HEERE’ (Jesaja 26:17). ‘Want ik hoor een geluid als van een vrouw in barendnood, benauwdheid als van een die haar eerste kind aan het baren is. Het is het geluid van de dochter van Sion, zij snakt naar adem’ (Jeremia 4:31, zie ook Jeremia 6:24; 13:21). Gezien de vele verwijzingen in de Openbaring naar het Oude Testament ligt de uitleg van de vrouw als symbool voor Israël voor de hand. Op slechts één andere plaats in de Bijbel worden in één beeld de zon, de maan en sterren samen gezien, dat is in de droom van Jozef (Genesis 37:9). Ook daar betreft het beeld het volk Israël.

Uit de Joden

Het is niet juist om te zeggen dat het heil of de Heiland voortkomt uit de christelijke gemeente. Wat wel gezegd kan worden: ‘het heil is uit de Joden’ (Johannes 4:22). De gemeente mag zich niet toe-eigenen wat Paulus als één van de voorrechten van de Israëlieten noemt: ‘uit hen is, wat het vlees betreft, de Christus voortgekomen’ (Romeinen 9:5). Of zoals in de Schrift staat geschreven: ‘de Verlosser zal uit Sion komen’ (Psalm 14:7, Romeinen 11:26). Israël heeft de Verlosser voortgebracht, en de christelijke gemeente, ‘de overigen van haar nageslacht, die de geboden van God in acht nemen en het getuigenis van Jezus Christus hebben’ (vers 17). Israël is de edele olijfboom, waarop de gemeente is geënt (Romeinen 11:17). ‘Beroem u dan niet tegenover de takken. En als u zich beroemt: U draagt de wortel niet, maar de wortel u’ (Romeinen 11:18).

Liturgische suggestie

Schriftlezing: Openbaring 12. Tekst voor de preek: vers 1-3. Het verdient aanbeveling het hele hoofdstuk te lezen, met name vanwege vers 17, waaruit blijkt dat de vrouw naast het Kind nog meer nageslacht heeft voortgebracht. In de verzen 1, 2 en 3 komen de centrale gestalten uit Openbaring 12 naar voren: de vrouw, het Kind en de draak.

Liederen: Psalm 8: Oude of Nieuwe Berijming. Psalm 72, 87, 89:2 en 3, 97, 116. Lofzang van Maria (Gezang B in OB, 66 in LB, 157a in NLB, 47 in Weerklank). Liedboek voor de Kerken: Gezang 434:5 (=Weerklank 452:5, Liedboek 2013 868:5). Liedboek 2013: Gezang 802 (=Weerklank 232, Op Toonhoogte 225, Evangelische Liedbundel 263).

Aandachtspunten voor de preek

1. Prachtig zijn de gedachten die dr. J.H. Bavinck geeft in zijn *En voort wentelen de eeuwen*. Hij wijst op de gigantische afmetingen van het heelal. Vertaald naar de kennis die wij tegenwoordig hebben: als de aarde zo groot zou zijn als een knikker, dan zou de maan als een piepklein erwte op veertig centimeter om het knikkertje draaien. De zon is dan een grote skippybal, die op een afstand van ruim honderd meter van het knikkertje af staat. De meest nabije ster, ongeveer even groot als onze zon, zou dan in Nieuw Zeeland te vinden zijn. Dan heb je nog maar twee sterren. Onze Melkweg bevat tussen de tweehonderd en vijfhonderd miljard sterren. Het gehele heelal bevat naar schatting tweeduizend miljard sterrenstelsels van tussen de vijftig en vijfhonderd miljard sterren.

Hoe klein is een mens dan. Onvindbaar in het heelal. De nietigheid van de mens is in de Bijbel te vinden, en ook in het wereldbeeld van onze dagen. Copernicus liet zien dat de aarde niet het centrale middelpunt van alles is. Darwin beweerde dat de mens niet het doel van de schepping is, maar eerder een toevalsproduct. En Freud liet zien hoe mensen niet rationeel zijn, maar gedreven worden door angsten en begeerten.

Maar wat de natuurwetenschap niet gauw zal zien, ziet Johannes: een vrouw, een mens, als middelpunt van Gods schepping. De mens is bekleed met de zon, heeft de sterren als versiering om zich heen, heeft de maan onder de voeten. Die hemellichamen zijn er alleen maar ten behoeve van de mens, ze zijn een sieraad voor de mens. De zon is een mantel, een verfraaiing van de mens. Al die sterren, die zijn als parels, die rondom het hoofd van een vrouw schitteren. Het hele heelal heeft maar één doel: er te zijn voor de mens.

Psalm 8 bezingt: ‘als ik Uw hemel zie, het werk van Uw vingers, de maan en de sterren, die U hun plaats gegeven hebt, wat is dan de sterveling, dat U aan hem denkt, en de mensenzoon, dat U naar hem omziet? Toch hebt U hem weinig minder gemaakt dan de engelen’. Wat een mooi beeld voor mensen die denken dat ze onbelangrijk zijn, er niet toe doen.

2. Wie is de vrouw uit Openbaring 12? Wie het Kind is, daar is weinig twijfel over mogelijk. Maar de vrouw, die het Kind baart? De rooms-katholieke kerk ziet daarin Maria. Deze uitleg is onder andere te vinden in de vlag van de Europese Unie: het blauw is de kleur van de hemelkoningin Maria, de twaalf sterren zijn de twaalf sterren uit Openbaring 12. Je ziet die symboliek op je autokenteken, op de euro-bankbiljetten. Toch eigent de Europese Unie zich hier iets toe, dat haar niet toekomt.

Beter is het bij de vrouw te denken aan het volk Israël. Het volk Israël had de belofte gekregen: uit u komt de Verlosser voort. Aan Abraham was die belofte gegeven, dat door zijn nageslacht heen, alle volkeren op de wereld gezegend zouden worden. Naast heel wat andere voorrechten is Gods grootste gave aan Israël dat dit volk de Verlosser mocht voortbrengen. Het is geen toeval, dat de Heiland, de Zoon van God, geboren is als Jood, en niet als Chinees, of Hottentot, of als Turk, of als een blonde Germaan. Het hele Oude Testament is gericht op, loopt uit op de geboorte van de Verlosser. Hij is in de eerste plaats de Verlosser van Israël, vervolgens ook de Verlosser voor de hele wereld.

De Verlosser is niet de enige Die uit Israël voortkomt. Die vrouw, Israël, heeft nog meer nageslacht. Het zijn zij, ‘die de geboden van God in acht nemen en het getuigenis van Jezus Christus hebben.’ Dat is de gemeente, de gelovigen uit de

heidene. Zij zijn ook door Israël voortgebracht. Zij mogen delen in de zegeningen van Israël, zij worden ingelijfd in het verbond met Abraham.

3. De draak. Tegenover de barende vrouw ziet Johannes een draak. 'En zie: een grote vuurrode draak met zeven koppen en tien hoorns. En op zijn koppen zeven diademen (kronen). En zijn staart veegde het derde deel van de sterren van de hemel en wierp die op de aarde. En de draak stond voor de vrouw, die op het punt stond te baren, om haar Kind te verslinden, zodra zij Het gebaard zou hebben.'

Wie is die draak? Johannes legt het zelf uit: het is de duivel, de satan, de grote tegenstander van God. Het is de slang, die Eva in het paradijs al verleidde. Die draak wil het Kind, dat uit die vrouw geboren wordt, verslinden. Dat lees je ook al in het paradijs, als de Heere God tegen de slang zegt: 'En Ik zal vijandschap teweegbrengen tussen u en de vrouw, en tussen uw nageslacht en haar Nageslacht. Dat zal u de kop vermorzelen, en u zult Het de hiel vermorzelen.'

Die vijandschap tussen de vrouw en de draak, die zie je de hele geschiedenis van de vrouw, van Israël terug. In Egypte wilde de farao alle Joodse jongetjes doden om de komst van de Verlosser te verhinderen. Amalek probeerde Israël uit te roeien. Koningin Athalia probeerde het hele geslacht van David uit te roeien. Nebukadnezar heeft geprobeerd de Joodse staat, en daarmee ook het Joodse volk te laten verdwijnen. Haman vond dat alle Joden in het Perzische Rijk moesten worden gedood. Allemaal waren ze erop gericht om de komst van de Verlosser te verhinderen.

Die pogingen om het werk van God te dwarsbomen zijn nooit opgehouden. Meteen toen de vrouw haar Kind gebaard had, probeerde koning Herodes alle kinderen die in Bethlehem geboren waren te doden. De haat van de draak is er voor het Kind, en daardoor ook voor de vrouw. Vandaar dat Israël altijd demonische machten tegen zich heeft. Ook nadat de draak de geboorte van Christus niet wist tegen te houden, en Christus als Overwinnaar ten hemel is gevaren, bleef de draak de vrouw achtervolgen. Keizer Hadrianus, Hitler, Hamas, telkens weer gaan de pogingen door. De diepste oorzaak van de vervolging van Israël is niet dat Israël Jezus heeft afgewezen, maar dat Israël Jezus heeft voortgebracht. Ook de andere nakomelingen van die vrouw, de christenen, worden vaak tegengewerkt en vervolgd. Het christendom is vandaag de dag de meest vervolgte godsdienst op de wereld.

Maar Christus is overwinnaar. De beslissende slag is al gestreden. Door Hem die leek te verliezen, toen Hij stierf aan het kruis. Maar juist zó overwon Hij en werd Hij de Verlosser. Hij is ten hemel gevaren, om voor ons te bidden. Om de plaats van de aanklager in te nemen en onze advocaat te zijn. Hij is opgewassen

tegen alle kwade machten. Een ieder die de Naam van de Heere aanroept, zal behouden worden.